

هم‌سنجی متن ادبی و نگارگری در مجلس «کمان کشیدن گرشاسپ در محضر قیصر روم» از شاهنامه قاجاری عمادالکتاب

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۲/۰۷

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۲/۲۸

کد مقاله: ۱۴۲۷۳

آمنه مافی تبار^{۱*}، سعید جاواری^۲

چکیده

حسن ختام شاهنامه‌نگاری در ایران، نسخه عمادالکتاب است که به عنوان واپسین نمونه دستنویس و مصور قاجاری کمتر مورد مذاقه قرار گرفته است. این شاهنامه با حدود چهار هزار بیت اضافات، بخشی از متن گرشاسپ‌نامه را نیز در خود جای داده که از جمله آنها داستان کمان کشیدن گرشاسپ پهلوان در محضر قیصر روم است. آنچه در پی می‌آید در پاسخ به این پرسش است: تطبیق متن ادبی و تصویر در مجلس مذکور از شاهنامه عمادالکتاب چه چیزی را نشان می‌دهد؟ فرضیه آن است که این نگاره در حدود سبک قاجاری به متن ادبی وفاداری نشان داده است. هدف، تحلیل تطبیقی متن ادبی و نگاره از نسخه مهجور عمادالکتاب است. این مقاله با نمونه‌گیری هدفمند نشان می‌دهد نقاش به جهت تأکید بر هویت ایرانی یا شاید هم به سبب اشتباه گرفتن گرشاسپ پهلوان با گرشاسپ، پادشاه پیشدادی مورد اشاره در متن شاهنامه، او را در هیئت ملوکانه فتحعلی‌شاهی به تصویر درآورده و به‌عکس قیصر روم را برخلاف متن ادبی در حالت ایستاده، به صورت دست به سینه مجسم ساخته و در تجسم پوشش وی به کلاه دستارپیچ فرمانروایان محلی بسنده کرده است. به‌هرروی عدول نقاش از جزئیات ظاهری متن ادبی و اتخاذ مسند شاهانه برای گرشاسپ به دلالت معنایی حقانیت وی نسبت به قیصر روم انجامیده است.

واژگان کلیدی: ادبیات، نگارگری، قاجار، شاهنامه عمادالکتاب، گرشاسپ

۱- دکترای پژوهش هنر، عضو هیئت‌علمی دانشکده هنرهای کاربردی، دانشگاه هنر، تهران (مسئول مکاتبات)

A.mafitabar@art.ac.ir

۲- کارشناسی‌ارشد نقاشی، دانشگاه هنر، تهران.